

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Anna Navrátilová

Opuštěnost a trápení ze samoty:
výklad z pohledu díla Symposion

Bakalářská práce

Obor studia: Studium humanitní vzdělanosti

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Holeček, Ph.D.

Praha 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. 6. 2024

.....

Poděkování

Mé poděkování patří zejména panu Mgr. Tomáši Holečkovi, Ph.D., který mi v průběhu zpracovávání bakalářské práce dodával cenné a věcné připomínky, děkuji mu za trpělivost a vstřícnost při konzultacích a veškeré rady, které mi dal. Dále bych chtěla poděkovat paní Janě D. z Domova pro seniory v Sokolově, která se mnou vedla rozhovor pro účely této práce, a nakonec děkuji především za psychickou podporu mé rodině a blízkým v průběhu vypracovávání této práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o pojetí opuštění a trápení ze samoty v souvislosti s láskou, to vše je pojednáno v odkazu na knihu *Symposion* od F. Novotného z roku 1993. Práce se nejdříve zaměřuje na vymezení pojetí lásky a toho, proč vlastně milujeme. Dále se věnuje tématu a pojetí samotné opuštěnosti a trápení ze samoty. Na závěr práce byl za účelem potvrzení některých výroků z knihy *Symposion* proveden rozhovor s osobou, která pocity opuštění minimálně jednou zažila.

Klíčová slova: láska, opuštěnost, trápení, samota

Abstract

This bachelor thesis deals with the concept of abandonment and the suffering from loneliness in relation to love, all of which is discussed in reference to F. Novotny's 1993 book *Symposion*. This thesis focuses on defining the concept of love and why we love in the first place. It then explores the theme and concept of abandonment itself and the anguish of loneliness. At the end of the paper, in order to confirm some of the statements made in *Symposion*, an interview was conducted with a person who had experienced feelings of abandonment at least once.

Key words: love, abandonment, suffering, loneliness

Obsah

Úvod.....	6
Proč nemůžeme být sami?	7
Co je to láska?.....	11
Proč milujeme?	12
Opuštěnost.....	14
Trápení ze samoty, aneb pocit při ztrátě předmětu lásky.....	16
Rozhovor s opuštěným člověkem	19
První otázka	19
Druhá otázka	24
Třetí otázka	28
Čtvrtá otázka	32
Závěr	37
Seznam literatury	40
Elektronické zdroje	40

Úvod

Téma bakalářské práce “Opuštěnost a trápení ze samoty: výklad z pohledu díla *Symposion*” jsem si vybrala proto, abych se pokusila nahlédnout do vnímání určité opuštěnosti a osamocení v době, kdy žili jedni z největších filosofů – Sokrates a Platón, a částečně ho tak nakonec mohla přirovnat k vnímání opuštění v dnešní době. S pocitem opuštění a osamocení neodmyslitelně souvisí láska a její dobové vnímání. Dle mé základní úvahy, se necítíme opuštění jen díky tomu, že nás má někdo rád, ale když někdo, koho máme rádi my, nám lásku neopětuje, nebo je nedostupný anebo nežije, cítíme se osamocení a zoufalí. Láska tedy bude jedním z hlavních pojmů, který bude potřeba objasnit.

Zpočátku se však nejdříve pokusím, na základě díla *Symposion* (Novotný, 1993)¹, dojít k odpovědi na otázku, proč nemůžeme být sami, proč neustále potřebujeme, aby nás měl někdo rád a my měli rádi někoho nebo něco také. Dále se budu věnovat popisu toho, co to vlastně láska je, a položím si otázku, proč milujeme, na kterou se pokusím si vyjasnit odpověď, jejíž vyjasnění by se dalo brát za stále platné jak pro dobu, ve které filosofové vyskytující se v díle *Symposion* žili, tak i pro dobu dnešní, moderní. V další části se pokusím vysvětlit, jakým způsobem tedy lze chápat samotnou opuštěnost a trápení ze samoty v kontextu zjištěných poznatků, a nakonec tyto poznatky zkusím aplikovat na individuální dojmy a výpovědi člověka z domova seniorů, se kterým provedu krátký rozhovor a jenž se již minimálně jednou v životě cítil osamocen či opuštěn, abych mohla platnost východisek z knihy *Symposion* případně potvrdit či vyvrátit i pro dnešní dobu. Cílem této práce je přirovnání filosofických myšlenek týkající se tématu lásky z díla *Symposion* k dnešnímu modernímu vnímání těchto témat v kontextu teoretického i praktického vysvětlení souvisejících pojmů jako je “opuštěnost” a “trápení ze samoty.”

Dílo *Symposion* je převyprávěním filosofických promluv určitých účastníků hostiny u Agathona, v rámci jejich chvalořečení zaměřeného na téma Eróta, tj. lásky² (Halperin, 1985). Řečníci chvalořečí, jimiž jsou Faidros, Pausanias, Eryximachos, Aristofanes a hostitel – Agathon provádějí postupně za sebou chvalořeč pro věci lásky, které vedou ke štěstí, nicméně,

¹ dále citováno jako (*Symposion*, ...)

² Halperin, D. M. (1985). Platonic Eros and what men call love. *Ancient philosophy*, 5(2), 161–204.

na závěr jejich řeči promluví Sokrates, který jejich dosavadní řeči a myšlenky uvede v mylné a vyjasní nedostatečnost těchto řečí, které by nakonec vedly člověka, po dosažení štěstí jejich cestou, k jeho ztrátě a nakonec i k opuštěnosti.

Pro uvedení a zařazení díla a jeho postojů do kontextu doby, kdy bylo napsáno, je nutné podotknout, že v archaické a klasické době Řecka, kdy se děj díla *Symposion* odehrává a z níž vychází, byla rozšířená, tolerovaná či dokonce cílená homosexualita – někde byl přímo vyžadován vztah mezi dospělým mužem a dospívajícím chlapcem, který se nazývá *pederastie*, za účelem toho, aby chlapce dospělý muž připravil na správný život v obci a vychoval z něho správného muže (Antický svět, 2016).

Proč nemůžeme být sami?

Pro uchopení základních myšlenek mé bakalářské práce bych ráda zdůraznila nejdříve několik zásadních postojů vyplývajících z díla *Symposion*, přičemž bych se chtěla postupně jejich pomocí pokusit o zodpovězení otázky, *proč nemůžeme být sami*. Přičemž “být” zde není myšleno jako “jsoucí“, nýbrž jako naplňované žití a milující v lhostejnosti k přítomnosti či absenci.

Agathon, tj. spisovatel tragédií³ (Patterson, 1982), uspořádal hostinu, na které se její účastníci rozhodli postupně promluvit chvalořeč o Erótovi, bohu, jenž je nám, dle Faidra, „příčinou největšího štěstí“ (Symposion, 178c2-3). Láska, kterou nám přináší Erós, nás totiž vede v životě nejlépe k tomu, abychom byli krásní, konali krásně a měli neustálý zájem o krásné. V lásce se totiž snažíme vypadat před svým milovníkem nebo milovaným krásně, každý by se před nimi, při konání něčeho ošklivého, styděl nejvíce (Symposion, 178c4-178e3). Erós je pro nás dle Faidra „nejdůstojnějším a nejmocnějším dárcem zdatnosti a štěstí jak za živa, tak i po smrti“ (Symposion, 180b6-8).

Faidrovu promluvu doplnil Pausanias, jenž uvedl, že Erós není pouze jeden, nýbrž dvojí, tj. nebeský a obecný, jelikož existují i dvě Afrodité, kterým je Erós pomocníkem (Symposion, 180d3-180e4). Vyzdvihl fakt, že žádný úkon není krásný či ošklivý sám o sobě, nýbrž vždy záleží na jeho náležitém, tedy krásném, či nesprávném, tedy ošklivém, uchopení a

³ Patterson, R. (1982). The Platonic art of comedy and tragedy. *Philosophy and Literature*, 6(1), 76-93

provedení. Když se tedy úkon provádí krásně, je krásný a naopak (Symposion, 181a1-6). Poté zdůraznil myšlenku toho, že je tomu tak i s milováním a Erótem, krásný je ten Erós, „který pobízí ke krásnému milování” (Symposion, 181a7-8). Lidé, kteří jsou oddáni obecnému Erótovi, dbají jen na své uspokojení spíše skrze tělesnou schránku, nikoliv tu duševní, nehledí na to, co je krásné a co ne, milují jak ženy, tak muže. Tito lidé milují zcela náhodně krásné i ošklivé (Symposion, 181b1-7). Naopak lidé, kteří jsou oddáni Erótovi nebeskému, se vztahují k mužskému pohlaví, přirozeně k tomu silnějším a rozumnějším, dokáží milovat krásně za účelem získání moudrosti či určité zdatnosti (Symposion, 181c2-185c3).

Láska je tedy dvojitá, může být buď pomíjivá, nebo krásná. Krásné a náležité milování vede k lásce vůči moudrosti druhého. Člověk, který touží po pomíjivém a nestálém (např. bohatství, společenské postavení apod.), bude předurčen k “pouhému” rozmnožování a plození potomků, zatímco ten, který miluje moudrost a duši druhého, může získat touto láskou určitou zdatnost a sebenaplnění v tom smyslu, že bude konat krásně.

Eryximachos dále doplnil Pausaniovu řeč a podotkl, že Erós „nesídlí toliko v lidských duších a netýká se jen krasavců, nýbrž i mnoha jiných věcí a jest i všude jinde, i v tělech všech živočichů i v rostlinách a zkrátka v celé přírodě” (Symposion, 186a3-6). Eryximachos uvedl příklad Erótova působení v lékařství. Podotkl, že je nutné vyhovět zdravému stavu těla a jeho tužbám, jelikož to je krásné, zatímco poddání se nemocnému tělu je ošklivé. Promluvil také o tom, že dobrý lékař dokáže vzbuzovat touhu těla tam, kde chybí, způsobuje změnu tužeb a nepřátelské jevy v těle dokáže spřátelit a způsobit jim touhu mezi sebou (Symposion, 186c2-d6). Ačkoliv se tedy jedná o zcela odlišné jevy, jedině ve společném souladu dokáží být zdravým tělem. Dalším příkladem je harmonie. Ta vznikla z dříve se odlišujících zvuků, ale pomocí hudebního umění byly tyto odlišné zvuky uvedeny v soulad (Symposion, 187a6-b2), což dalo za vznik právě krásné harmonii.

Z tohoto lze tedy vyvodit, že prostřednictvím lásky, Eróta, je možné propojit dva odlišné jevy dvěma odlišným jevům, které v takovém následném souladu poskytují něco dobrého a krásného. Zásadní je však také upozornění na to, že láska je všudypřítomná v celé přírodě.

K tomuto výroku mě napadá praktický příklad zelené rostliny, která vytváří pomocí fotosyntézy⁴ kyslík, díky němuž lidé mohou dýchat. My tu rostlinu můžeme zalévat, hnojit či ošetřit, aby neuvadla a mohla nám vytvářet kyslík delší dobu. Lásku zde vnímám v touze žít, tedy, abychom mohli žít, musíme uvést v soulad působení člověka (i zvířat) a rostliny.

Dle Aristofana je naší lidskou přirozeností hledání své druhé poloviny z dob před tím, než byli lidé rozpušeni ve dvě, aby byli k někomu neustále vázání. Byl to trest od boha Dia za naši tehdejší zpupnou a nerozvážnou povahu (Symposion, 186c2-187b2). Každý z nás je od té doby symbolonem, je v nás vrozená touha najít svou druhou polovinu, k níž patříme a která nám schází (Symposion, 191d5-7), neboť „když tedy původní těla byla rozřata ve dvě, toužila každá polovice po své polovici, scházely se, objímaly se rukama i splétaly se vespolek, toužíce spolu srůst, a přitom umíraly hladem i jinými následky nečinnosti, poněvadž neměly chuti k žádné práci jedna bez druhé. A kdykoliv některá s polovic zemřela a druhá zůstala na živu, ta, která zůstala, hledala jinou polovici a k té se přivíjela, ať našla polovici původní celé ženy – kterou nyní nazýváme ženou – ať muže; a tak hynuly” (Symposion, 191a5-b6).

Jeho tvrzení však později doplňuje Sokrates, jemuž o tom údajně promlouvala mantinejská Diotima⁵ v tom smyslu, že „předmětem lásky není ani polovice, ani celek, není-li to, příteli, něco dobrého” (Symposion, 205e1-2). Lidé, pokud jim přijde část jejich těla špatná, se dokáží takové části zbavit. Lidé nazývají jen dobré vlastním a špatné cizím (Symposion, 205e2-6).

Poté promluvil Agathon, který pronesl chvalořeč na samotného Eróta, nikoliv na jeho dary lidem, označil ho za spravedlivého, statečného, uměřeného a moudrého. Erós je dle Agathona nejkrásnějším, nejmladším a nejlepším bohem ze všech (Symposion, 195a3-197a3), „působí lidem na zemi mír a na moři hladinu tichou, na lože ukládá větry a spánek v útrapách dává” (Symposion, 197c5-6). Dle něho je předmětem lásky krása (Symposion, 197b5).

Jako poslední z řečníků měl promluvit Sokrates. Ten však uvedl, že nebude pronášet podobnou chvalořeč jako výše zmínění řečníci, ale bude mluvit pouze pravdu (Symposion,

⁴ Při fotosyntéze dochází k přeměně oxidu uhličitého a vody na cukry a kyslík

⁵ Jedná se o fiktivní původkyni Sokratova vědění. Jméno “Diotima” v sobě nese jméno Diovo a kmen slovesa “ctítí”, což nám upomíná Sofoklův verš “nikdo není moudrý, nežli ten, koho ctí bůh”. “Mantinejská” proto, že se svým začátkem podobá v překladu do řečtiny slovu “věštecká” (Novotný, 1993, s. 77, pozn. č. 63).

198d4-199b1). Zpočátku vedl rozmluvu s Agathonem ohledně vlastností samotného Eróta, z níž vyšlo najevo, Agathon to sám uznal svými odpověďmi, že Erós, jakožto touha a láska, se vztahuje k jistým věcem, kterých se mu nedostává, čím není a jichž má nedostatek. Nutně tedy vyplývá, když se Erós vztahuje jen ke krásným věcem, že sám není krásný ani dobrý, jelikož krásné je i dobro (Symposion, 199d2-201c9). Poté začal Sokrates vypravovat, co se naučil od mantinejské ženy Diotimy, s níž vedl dialog o tom, že co není krásné, nemusí být nutně ošklivé, přičemž Sokrates zároveň odsouhlasil, že Erós nemůže být bohem, jelikož není krásný a dobrý, nýbrž je daimónem pohybujícím se mezi světem božským a lidským, zaplňuje mezeru mezi těmito světy a tvoří tak jeden komplexní celek. Jakožto daimón zprostředkovává spojení mezi bohy a lidmi, existuje v mnoha podobách a je, díky jeho původu⁶ (Symposion, 204b5-c6), vyobrazením cesty, která směřuje proti nedostatku a nikdy nekončí. Při jakémkoliv úspěchu umírá, ale vzápětí zase ožívá přirozeností svého otce, co si získává, to mu uniká, nikdy nemá dostatek ani nedostatek (Symposion, 203e1-4). Takové neustálé oscilace mezi ožíváním a umíráním svým působením „popisují protikladnost přítomnosti a nepřítomnosti – vlastnictví a ztráty, uspokojení a frustrace, potěšení a bolesti” (Halperin, 2013), to je tím, co formuje a určuje erotický vztah vůči objektům naší touhy (Halperin, 2013). Erós je „touhou po krásnu” (Symposion, 204b3), a jelikož „moudrost je jednou z nejkrásnějších věcí” (Symposion, 204b2-3), tak je „Erós nutně filosof a jakožto filosof je uprostřed mezi moudrým a nevědomým” (Symposion, 204b3-5).

Z tohoto lze vyvodit, že pravá láska, tj. Erós, nikdy neumírá a nekončí. Každý člověk, jenž by se chtěl vydat správnou cestou lásky ke štěstí, touží být stále moudřejší, nikdy mu jeho současná vědomost nebude stačit, stále bude toužit po nových zdatnostech.

Pro Sokrata, v návaznosti na Agathonovo tvrzení, že předmětem lásky je krása, je předmětem lásky vlastní štěstí. Každý člověk touží po tom, aby byl šťastný, tím se však stane pouze prostřednictvím nabytí dobrých věcí, které jsou krásné (Symposion, 204d5-e7). Zároveň je nutno říci, že každý člověk v sobě nosí přirozený pud plodit, což je možné jen v něčem krásném. Plození, které je naší přirozeností, je v nás, jakožto smrtelných bytostech, nesmrtelné. Jedná se o božskou věc vznikající spojením ženy a muže. Předmětem lásky, naší touhy, je plození, které představuje věčný a nesmrtelný odkaz smrtelného tvora. Potomci jsou poté

⁶ Otec = Poros, což je personifikací pojmu Πόρος; v překladu průchod, cesta, prostředek, důmysl; Matka = Penia, která personifikuje pojem “chudoba” (Novotný, 1993, 203b5 a s. 77, pozn. č. 64).

plodem těch, jež mají obtěžkané tělo tíhou své cti či slavného jména, zatímco ti, které tíží plod ctnosti a moudrosti v jejich duších, hledají něco krásného, v čem by mohli plodit. Lidé, jež disponují těmito plody bývají zejména umělci a básníci, chtějí rodit své plody v něčem krásném, je jim tedy více příjemné, když naleznou krásné tělo, jenž v sobě nese plod, s krásnou duší, kde dokáží své myšlenky ohledně zdatnosti a vzdělávání druhého rodit (Symposion, 201e8-209c8).

Z výše uvedených postojů míním, že člověk nikdy nedokáže být zcela sám a nevázan, jelikož každá touha, ta touha po dobru a štěstí, kterou každý z nás má, musí být vázaná k nějakému předmětu, kterým může být jak milenec, tak řemeslo, zdraví či filosofie, zkrátka něco krásného, v čem bychom byli schopni rodit naše plody. Toužíme vždy po něčem, co nám momentálně chybí, jsme neustále k nějaké touze vázaní, tedy k objektu lásky. Láska je všudypřítomná, a tak tedy nikdy nemůžeme být zcela sami, bez pravého předmětu lásky, kterým je štěstí.

Co je to láska?

Jak již bylo zmíněno, předmětem lásky je štěstí, které je tedy jejím konečným cílem (Symposion, 205a1-3). Mohli bychom považovat výrok „láska je touhou po štěstí“ jako obecně platný, ale takové tvrzení by však nebylo dostačující, když se ptáme na otázku: „Co je to láska?“ Láska je totiž také touhou „mít trvale dobro“, kterého docílíme plozením v krásnu, jenž nám umožňuje určitou nesmrtelnost, po které také toužíme (Symposion, 206a9-207a5).

Touha být šťastný a mít trvale dobro je společná všem lidem (Symposion, 205a5-7), ale my mluvíme o některých lidech, že nemilují – proč tomu tak je? V praxi nazýváme totiž láskou jen jeden druh lásky, myslíme tím to, když se lidé nazývají milenci a oddávají se takovému jednomu druhu – milenecké lásce, ale láskou se rozumí obecně jednání, které spočívá v plození v krásnu (Symposion, 205b1-206b6), jak pravila Diotima Sokratovi.

To, co milujeme, může být pro nás plně posláním pro život, „který chceme vést a kým chceme být“ (The center for Hellenic Studies, 2005), přičemž naše touha se od tohoto smyslu může částečně odklánět. Touha totiž vyjadřuje i naše nahodilé pohnutky či náhodnou vázanost vůči něčemu, zatímco láska je jakýmsi plánovaným záměrem. Touha a láska mají sice společně,

že se váží k určitému nedostatku, ale jen láska může nakonec dojít ke štěstí (The center for Hellenic Studies, 2005).

Láska touží po krásném, kterého se jí nedostává, a stejně tak i po všem dobrém, jelikož dobro je krásné (Symposion, 201a9-c5). V návaznosti na to však dochází k rozporu s výše zmíněným tvrzením, že láska je plánovaným záměrem, jelikož láska disponuje nedostatkem nahodilých, přirozených a nečekaných dober (The center for Hellenic Studies, 2005). To, že lásku nelze plánovat, dokazuje, že přirozená je fyziologická reakce těla a obětavé chování zvířat, která chrání a opečovávají svá mláďata tak, že jsou za ně ochotna i zemřít (Symposion, 206d3-207b5). Příčinou takového erotického stavu je touha plodit, touha zanechat svůj odkaz v nesmrtnosti, taková touha je společná všem smrtelným tvorům, včetně člověka. Vše stárnoucí a umírající zanechává prostřednictvím svého plodu něco nového, jako bylo samo, čímž se podílí na nesmrtnosti svého druhu. Právě z takového důvodu je pro každého přirozené, že je pro něho jeho plod nesmírně drahý, miluje ho a pečuje o něho (Symposion, 207b6-208b6). Erotická touha je ta, po které touží všechny touhy (The center for Hellenic Studies, 2005), je to ta, která nám slouží k tomu, abychom cítili nedostatek, který zároveň sama prohlubuje (Halperin, 2013).

V konečném důsledku lze tvrdit, že všechny touhy stejně touží po štěstí, jelikož erotický stav je příčinou touhy po nesmrtnosti, kterou, jakožto smrtelní, postrádáme, a následně prostřednictvím lásky nesmrtnost zachováváme (např. péče o mláďata či slavné jméno). Z výše uvedených výroků bych tedy ráda odpověděla, co je láska v obecném pojetí.

Láska je touhou po tom, co postrádáme (Symposion, 200a2-b1), a tak všechny smrtelné bytosti, včetně lidí, touží po nesmrtnosti, k níž mohou dojít skrze plození v krásnu a jeho následného zachování. A protože všechny touhy touží po štěstí, kterého se nikdy nedočkáme v pravém slova smyslu (nastane po naší smrti), nutně je láskou touha po zachování nesmrtnosti našeho odkazu po smrti. Láska je pro nás záměrem, jenž nás vede správnou cestou ke štěstí.

Proč milujeme?

Podle dialogu *Symposion* nás láska vede jedinou správnou cestou k cíli, jímž je štěstí, po kterém všichni toužíme. Sokratovi předřečníci hovoří o mylné představě toho, co je předmětem lásky a tedy i mylným cílem naplněného života.

Faidros hovoří o tom, že láska, tj. Erós, je pro nás „dárcem zdatnosti a štěstí jak za živa, tak i po smrti” (Symposion, 180b6-8). Takový výrok se však, vzhledem k již zmíněným Sokratovým postojům, zdá být nedostatečný, jelikož by to dle Faidra znamenalo, že když milujeme, automaticky milujeme krásné a dobré, navíc se domnívá, že jsme díky lásce schopni dojít ke štěstí i za živa. Kdyby tomu tak bylo, že bychom tím, že milujeme, došli ke štěstí, tak bychom po dosažení takového stavu byli opět nešťastní, jelikož vždy toužíme po tom, co postrádáme (Symposion, 200a2-b1), navíc bychom o to mohli i přijít, jak nastíním v dalších kapitolách.

Pausaniova slova o tom, že jsou dva druhy lásky (tj. dva Erótové), tedy že krásný je ten Erós, „který pobízí ke krásnému milování” (Symposion, 181a7-8) a obecný Erós je ten, k němuž se obracejí lidé, kteří dbají jen na své uspokojení spíše skrze tělesnou schránku – milují zcela náhodně krásné i ošklivé (Symposion, 181b1-7), se stávají po Sokratově promluvě také nedostatečná. Jak Sokratovi pravila Diotima: „Ti, u kterých jsou obtěžkána těla, obracejí se více k ženám a zde projevují lásku: plozením dětí si opatřují, jak myslí, nesmrtelnost a paměť i štěstí pro všechny příští čas; ale u jiných je obtěžkána duše – vždyť jsou takoví lidé, kteří nosí plod ve svých duších ještě s větší tíhou než v tělech” (Symposion, 208e2-209a2), přičemž plodem duše se rozumí moudrost a jiné ctnosti (Symposion, 209a3). Každý potřebuje plodit v něčem krásném (Symposion, 209b4), a tak tedy člověku „jsou krásná těla milejší než ošklivá, právě proto, že nosí v sobě plod, a jestliže v nich naleznou duši krásnou, ušlechtilou a velikou, tu zvláště s radostí vítá obé a vůči takovému člověku hned se mu rodí hojně myšlenek o zdatnosti, i jaký má být dobrý muž a čím se má zabývat” (Symposion, 209b5-c2). Tento výklad nám dokládá důkaz toho, že láska není “krásná” či “obecná – nahodilá”, jak pravil Pausanias, ale je spíše dvojitá v tom smyslu, že záleží na tom, jaké plody v sobě nosíme a jakým způsobem je následně zplodíme (Symposion, 209c3-4).

Láskou se rozumí “plození v krásnu” (Symposion, 206b6). Každý člověk plodí jen v krásném (Symposion, 206c3-4), a tak tedy tím rozumím, že pro člověka, který miluje, nemůže být předmět lásky nikdy ošklivý či zlý. Milujeme tedy proto, abychom mohli rodit své “plody”, ať už v krásném těle, kdy rodíme tedy své potomky, anebo v krásné duši, kdy rodíme své ctnosti (Symposion, 208e2-209c4). V konečném důsledku milujeme krásného člověka proto, abychom s ním přiživovali zrozený společný plod, jenž by se tak stal krásnějším a ještě více

nesmrtelným, neboť mít takové plody je mnohem cennější, než mít smrtelné potomky (Symposion, 209c5-d1), jelikož všichni toužíme po zachování svého odkazu.

Pro přesnější uchopení výše zmíněného výroku, že “milujeme krásného člověka proto, abychom s ním přižívovali zrozený společný plod, který by se tak stal krásnějším a ještě více nesmrtelným,” bych ráda uvedla příklad, co mohlo mít v kontextu doby významnou roli. Jestliže byla v kontextu doby chápána pederastie jako něco žádoucího, kdy dospělý muž vychovával správným způsobem chlapce, tak si u tohoto výroku můžeme představit, že dospělý muž své “plody” či myšlenky může sdílet s chlapcem, který je tomu (tj. vzdělávání se) otevřený, a vzdělávat ho tak ve věcech své moudrosti anebo jiné ctnosti, čímž si zachová svůj nesmrtelný odkaz – chlapec, který má od něho takto “obtěžkanou duši” tyto poznatky bude rozvíjet dál i po jeho smrti.

Opuštěnost

V návaznosti na již vysvětlené teze se zaměřím na pocit opuštěnosti, jenž chápu v kontextu díla *Symposion* jako prožitek, při němž ztratíme předmět své erotické touhy, která tím, že v určitém časovém období zanikne, vytváří pocit beznaděje. Při ztrátě předmětu erotické touhy najednou nevnímáme konkrétní nedostatek (Halperin, 2013), po kterém bychom mohli toužit a jakou cestou bychom se měli ve svém životě vydat, jak správně jednat v našem nejlepším zájmu, abychom došli ke štěstí.

Příkladem takto zoufalého člověka se může jevit Alcibiades, který v díle *Symposion* vystupuje jako opilý muž, jenž se přidal k oslavám u Agathona po Sokratově promluvě (Symposion, 212d5-7). Alcibiades je žárlivý vůči Sokratovi, považuje totiž Agathona za nejkrásnějšího muže, a Sokrates ležel na oslavě hned vedle něho (Symposion, 212e5-213c7). Sokrates potvrzuje, že se do Alcibiada zamiloval, ačkoliv má z jeho urputné lásky vůči jemu samotnému obavy (Symposion, 213d1-6). Alcibiades však svou žárlivost udržel a Sokratovi ozdobil hlavu věncem a uznal ho nejlepším řečníkem (Symposion, 213e1-6), z čehož vyplývá, že Alcibiades chová k Sokratovi láskyplné city a uznání.

Když poté Alcibiades začne hovořit chvalořeč na Sokrata, připodobňuje ho k “silénům vystaveným v sochařských dílnách” (Symposion, 215a8-b1), které disponují v sobě božskými soškami, a satyrům (Symposion, 215a5-b3), přičemž siléni a satyrové jsou v řecké mytologii

divoké bytosti, jež jsou napůl lidé a napůl zvířata, navíc byli také vyobrazováni jako neohrabaní muži (Britannica, 2023). Takové přirovnání můžeme chápat tak, že Sokrates zvnějšku nevypadá hezky, ale uvnitř sebe uchovává ctnosti, které jsou božské a krásné - což se dá dnes připodobnit k přísloví, abychom nesoudili knihu dle obalu.

Alcibiades poté pokračuje ve svých řečech a obhajuje svůj výrok o přirovnání Sokrata k satyru Marsyovi⁷ v tom smyslu, že Sokrates dělá to samé, jen pomocí své řeči. Svou řečí, dle Alcibiada, způsobuje u lidí nespoutané uchvácení a vytržení, zároveň díky ní objevuje takové, kteří potřebují zasvěcení v božské věci, jako jsou jeho řeči samy (Symposion, 2015c3-d6).

Z tohoto lze vydedukovat, že Sokratovou ctností jsou jeho slova, jež jsou hodna milování od druhých. Sokratova slova jsou tedy, dle Alcibiada, předmětem lásky, jelikož by se dalo říci, že jeho slova dokáží člověka v životě nasměrovat k tomu, aby došel ke štěstí prostřednictvím té správné cesty, tedy plozením v krásnu a zachování nesmrtelnosti.

V praktickém příkladu bych k této úvaze uvedla například podporující či kritická upřímná slova našeho partnera, jelikož k takovému člověku chováme velkou důvěru, věříme, že jeho slova jsou ta nejupřímnější, takže jsou pro nás hodnotná.

Opuštěním v tomto kontextu rozumím jako postrádání této obdivuhodné ctnosti ve svém životě, kdy tato "slova podpory" ve svém životě máme a najednou je ztratíme, najednou nevíme, jaké naše rozhodnutí je to správné. Alcibiades totiž argumentuje, že hovořil o tom, jaký cit v něm blízkost Sokrata vyvolává – je jím stud (Symposion, 216a7-b2). Přiznává však, že tento pocit prožívá proto, že se chová nesprávně, tuší o svých nedostatcích a nedbá o sebe, čímž se doznává, že je nenapravitelný a dbá jen o věci měšťanů (Symposion, 216a4-5), nejspíše proto, aby si zajistil jejich uznání. Taková láska je, zdá se, pro něho silnější, než láska ke správnému jednání a ctnosti, jež by mu zajistila opravdovou nesmrtelnost odkazu.

Opuštěnost je tedy spíše pocit beznaděje. Může ale také naznačovat vnitřní spor mezi správným a nesprávným jednáním, kdy víme, že to, co děláme, pro nás není nejlepší, ale v danou chvíli nás to uspokojuje (např. Alcibiada uspokojuje pomíjivé uznání občanů).

⁷ tj. satyr, který se odvážil se svou hrou na pišťalu zápasit proti Apollónovi (Novotný, 1993, s. 79, pozn. 80.)

Trápení ze samoty, aneb pocit při ztrátě předmětu lásky

Dle mých vzešlých domněnek z výše popsaných myšlenek vyplývá, že pokud ztratíme předmět lásky, cítíme se opuštěně. Ztratili jsme cestu ke štěstí, po níž nás vedl Erós a tento nedostatek se pokoušíme překonat pomocí snahy nalézt nový předmět lásky.

Samotu chápu, v kontextu díla *Symposion*, jako období, kdy postrádáme předmět své touhy, kdy nevíme, po čem máme toužit, co máme milovat, abychom došli ke štěstí. K lepšímu vysvětlení, bych ráda uvedla praktický příklad: dítě, jež vyrůstá bez rodičů postrádá ve svém životě rodičovskou lásku, pozornost a uznání; takové věci si uvědomí po dosažení určitého věku, kdy získá vhled do toho, jak by ideální rodina měla vypadat a fungovat, ale jelikož to nikdy nezažilo a neví, po čem tedy má toužit, ocitá se pomyslně v životě najednou opuštěné a bez nějaké touhy, lásky, tedy bez záměru, díky kterému by mohlo dojít ke svému štěstí.

Faidros míní, že nás láska vede ke krásnému konání a zájmu o jeho činění (*Symposion*, 178c4-178e3), a tak by, dle mého názoru, pro něho mělo být předmětem lásky vlastní přesvědčení o tom, že to, co činíme, je krásné. Tím míním, že dle Faidra milujeme naše vlastní přesvědčení, o němž si myslíme, že je nejlepší a nejkrásnější, tedy přesvědčení, které udává naši individuální životní cestu, určuje a ovlivňuje naše rozhodnutí, díky nimž si myslíme, že jejich konáním dojdeme ke štěstí.

Takový výklad by však mohl vést i k opačnému důsledku, tedy ke ztrátě předmětu lásky, kvůli čemuž propadáme trápení ze samoty, neboli osamělosti. Každý člověk se v životě setká s neřešitelnými situacemi, neovlivnitelnými a nešťastnými, jako je například smrt blízkého či vlastní smrtelné onemocnění. V takových situacích můžeme lehce propadnout zoufalství a náhlému „probdění“, že ta cesta a ta rozhodnutí, která jsme činili, jelikož jsme o nich byli přesvědčeni, že jsou ta správná, nás ke štěstí nedovedla a cítíme se najednou naprosto bezmocní. V tu chvíli bychom ztratili víru v přesvědčení o krásných věcech a do konce života se jen trápili, již bychom nevěřili, že věci, které nám připadají krásné, takové opravdu jsou a již by nám nepřinášely štěstí a radost.

Dle Pausania je správné, když milujeme takový předmět, jenž nás „pobízí ke krásnému milování“ (*Symposion*, 181a7-8). Podle něho je zásadním naše chování a milování, jež může

být buď krásné nebo ošklivé (Symposion, 181a1-8). Předmětem lásky je pro něho tedy způsob milování.

Tomuto vyjádření rozumím tak, že způsob, jímž se rozhodneme někoho anebo něco milovat, určuje náš konečný cíl, kterým by mělo být, při milování krásného, získání zdatnosti a moudrosti (Symposion, 181c2-185c3). Ty mohou být v našem odkazu nesmrtelné a stálé. Takový výklad, podle mého názoru, je nedostatečný a ke štěstí by nevedl, jelikož nikdy nemůžeme s jistotou tvrdit, že je onen způsob milování krásný, jelikož vždy milujeme za nějakým účelem, což by mohlo v konečném důsledku působit jako sobecké, a tedy i ošklivé. Pausanias chtěl především poukázat na možnost milování za účelem plození a za účelem získání zdatností (Symposion, 181b1-185c3), což vnímám jako dobré upozornění na tuto skutečnost, ale nikoliv jako dostatečný výklad pro způsob milování vedoucí ke štěstí, jelikož se může stát, že nás předmět milování, tedy způsob, jakým milujeme, může zradit ve své podstatě. Například náš způsob milování, o němž si myslíme, že byl krásný, nakonec nemusí být tak krásný, jak jsme se domnívali, jelikož jsme si žádnou zdatnost či moudrost z našeho milování neodnesli. Pro praktický příklad bych uvedla, že se může stát, že milujeme někoho za účelem získání zdatnosti ve věcech správy obce, domníváme se tedy, že milujeme krásně, ale zanedlouho vyjde najevo, že ten, koho jsme milovali pro jeho zdatnou správu obce, nepodporuje demokracii, o níž se domníváme a předpokládáme, že je správná, a tak ztratíme důvěru ve svůj úsudek o svém způsobu milování a cítíme se opět zoufalí a bezradní.

Z jiného úhlu pohledu mluvil Eryximachos, který tvrdil, že je láska všudypřítomná (Symposion, 186a3-6) a přirovnal ji k tužbě mezi jednotlivými jevy či stavy těla (Symposion, 186c2-d6), jež ve svém souladu způsobují něco krásného. Předmětem lásky by tedy pro Eryximacha měla být touha uvádět nepřátelské anebo odlišné jevy v soulad, ale takové vyjádření opět nemůže být dostačujícím, jelikož by nám nikdy nemohl takový předmět lásky přinést stálé a trvalé štěstí, neboť každý lidský soulad se může otočit v nesoulad.

Jak již bylo uvedeno, láska se sice vztahuje ke krásným věcem, ale k takovým, kterých má nedostatek (Symposion, 199d2-201c9). Pokud je tedy pro Eryximacha předmětem lásky touha uvádět odlišné jevy v soulad, tak je taková láska pomíjivá, jelikož se po dosažení souladu mezi toužícími jevy vytvoří něco krásného, co nám ale po tomto dosažení již nechybí. Eryximachos demonstroval svůj výklad na harmonii, jež vznikla uvedením odlišných zvuků v soulad (Symposion, 187a6-b2), já se ale domnívám, že po vytvoření takové harmonie, kterou

jsme mohli již slyšet a je již vytvořená a neměnná, tak nemáme najednou možnost nic věčného uvádět v soulad, protože to v souladu již je. Naše touha po uvádění jevů v soulad tedy již vyprchá a my se najednou ocitneme opět ve slepé uličce, kdy nevíme, co nám může trvalé štěstí přivodit.

Pro Aristofana je předmětem lásky touha nalézt svou druhou polovinu (Symposion, 191d5-7), abychom s ní mohli tvořit opět náš přirozený celek. Jeho tvrzení doplnil posléze Sokrates, když mluvil o tom, že je nutné, aby ta polovina a utvořený celek byl dobrý (Symposion, 205e1-2).

Zde mi nedostatečnost výkladu, jenž by měl hovořit o cestě, díky které dojdeme k trvalému štěstí, připadá v tom smyslu, že po nalezení naší správné poloviny bychom utvořili celek. Po dosažení celku totiž náš předmět lásky, čímž je zde “touha hledat svou polovinu”, odchází a my nemáme co milovat, nemáme najednou další možnosti lásky, jelikož její předmětný účel byl již, podle Aristofana, naplněn.

Když mluvil Agathon o samotné lásce, tj. Erótovi, zprvu uvedl, že je sama o sobě nejkrásnější a nejlepší (Symposion, 195a3-197a3). Nicméně takové své tvrzení později sám vyvrátil, když vedl dialog se Sokratem a uznal, že láska je touha po určitém nedostatku, tudíž krásná být nemůže, jelikož by poté po krásném a dobrém nemohla toužit, protože co je krásné, je i dobré (Symposion, 199d2-201c9).

Zde svou nedostatečnost výkladu uznal sám Agathon. Sokrates tento argument později vyložil dle pravdy, jak mu pravila Diotima, tedy tak, že láska je „touhou po krásnu“ (Symposion, 204b3). Dle Sokrata je, jak jsme již ukázali, předmětem lásky vlastní trvalé štěstí, kterého člověk dosáhne nabytím dobrých a zároveň krásných věcí (Symposion, 204d5-e7), po nichž musíme neustále toužit, abychom jednou neměli těch věcí dost a nemuseli se trápit a zoufat.

Závěrem lze shrnout, že samota a opuštěnost jsou velice široké pojmy, jež lze chápat v různých ohledech jinak a jiným způsobem, nicméně vždy se jedná o stav naší mysli, která je pro nás najednou bez lásky a bez cíle. V tomto rozpoložení nedokážeme být nikdy opravdu šťastní.

Rozhovor s opuštěným člověkem

Na základě dosud vzešlých myšlenek z dialogu *Symposion*, jsem se rozhodla provést krátký rozhovor s člověkem pobývajícím v Domově pro seniory a domově se zvláštním režimem v Sokolově, při kterém se budu zaměřovat na možná potvrzení výchozích myšlenek z dialogu *Symposion*, jenž se zabývá otázkami lásky, se kterými se pojí i otázky opuštění a trápení ze samoty. Cíleně jsem zvolila k realizaci rozhovoru člověka z domova pro seniory, jelikož u lidí zde pobývajících předpokládám, že v životě pocity opuštěnosti již zažili anebo stále zažívají.

Po mé žádosti o možnost realizování rozhovoru s jedním z klientů domova pro seniory mi bylo vyhověno a řečeno, s kým rozhovor budu provádět, tj. s paní Janou D. Pečovatelka z domova pro seniory mě předem informovala, že paní Janě D. zemřeli rodiče i partner. Má však děti a debata o tématech spojených s mojí bakalářskou prací jí nedělá žádný problém.

U každé z položených otázek uvedu odpověď respondentky, následně se pokusím osvětlit důvod a záměr mnou položenou otázkou a vyhledat v odpovědi souvislosti s ním, případně budu klást doplňující otázky, abych se pokusila docílit vypovídající odpovědi. Dále, pokud se v odpovědích respondentky vyskytnou, se pokusím vyvodit jiné platnosti myšlenek z dialogu *Symposion*.

První otázka

Po řádném představení a ubezpečení o zachování částečné anonymity respondenta, tj. paní Jany D., byla mou první otázkou tato: „*Jaké jste měla dětství? Jak na něj vzpomínáte?*”

Touto otázkou bych se chtěla dozvědět, jaké vzpomínky v paní Janě D. vyvolává období, jež trávila s rodiči, kteří již v dnešní době nežijí. Chtěla bych tedy poznat vzpomínky na období spojené s lidmi, jejichž úmrtí, dle mé základní úvahy, zanechalo v paní Janě D. pocit opuštění. Lze očekávat, že paní Jana D. bude vzpomínat spíše na šťastné chvíle, které s nimi prožila, jelikož je pro všechny lidi přirozené, že touží být šťastní a mít trvale dobro (*Symposion*, 205a5-7). Toho, si myslím, může člověk částečně dosáhnout i pomocí udržování určité hezké vzpomínky na svůj předmět lásky – v tomto případě by se mělo jednat o rodiče paní Jany D., jelikož jsou pro její dětství velice významní, utvářeli ji v dětství podmínky a možnosti jeho prožívání.

Paní Jana D. odpověděla takto: „*Hezké... bylo opravdu moc hezké. Vzpomínám na něj jen v tom nejlepším (usmála se). Byly jsme čtyři sestry, rodiče nás hezky vychovávali, vozili nás za babičkou na statek, kde jsme si hrály se zvířaty, a byli pro nás hezkým vzorem.*”

Po této odpovědi následovala má navazující, z tohoto vyplívající, otázka: „*Jakým vzorem a v čem pro Vás rodiče byli?*”

Na tento dotaz mi paní Jana D. odpověděla: „*Uměli se k sobě hezky chovat, byli pro nás vzorem v tom smyslu, jaké životní hodnoty nám předali... byly jimi třeba láska k tomu druhému ve smyslu podpory a porozumění, uměli si pomáhat a hlavně si uměli odpouštět, to považuji za velké plus tehdejší doby, v dnešní době se této vlastnosti u lidí už moc nedočkáte.*”

Následoval můj další navazující dotaz: „*Je pro Vás tedy schopnost odpouštět vlastností, kterou jste se následně snažila předat i svým dětem?*”

K tomu mi paní Jana D. s úsměvem jen přitakala: „*Ano... snažila jsem se být pro mé děti stejně hezkým vzorem, jako pro mě byli moji rodiče.*”

Z těchto odpovědí lze vyvodit, že paní Jana D. vnímá určitou nesmrtelnost odkazu svých rodičů skrze předávání jejich životních hodnot, které zároveň vnímá jako správné a snažila nebo se stále snaží je předávat svým dětem. Zároveň je pozoruhodné, že si paní Jana D. nevzpomíná na nic špatného, vzpomíná jen na to dobré a krásné – to by se dalo považovat za možnou souvislost s výrokem Faidra, tj. že láska vede ke krásnému konání a zájmu o jeho činění (Symposion, 178c4-178e3). Myšlenku tohoto tématu ale později, jak již víme, doplnil Sokrates tím, že předmětem lásky je vždy to, co je dobré (Symposion, 205e1-2), tudíž i krásné zároveň (Symposion, 201a9-c5). Pravým předmětem lásky je tedy dle Sokrata vlastní štěstí, kterého můžeme dosáhnout jen prostřednictvím dobrých věcí (Symposion, 204d5-e7). Navíc každý člověk považuje přirozeně dobré věci vlastními a špatné cizími (Symposion, 205e2-6).

Z uvedeného vyplývá, že rodiče paní Jany D. zanechali svou péči o dítě svůj tzv. “nesmrtelný odkaz” v podobě nastavených životních hodnot, chování vůči druhým. Paní Jana D. jejich odkaz zachovává tak, že těmto životním hodnotám učí své potomky. Dle Sokrata nás láska vede k trvalému štěstí (Symposion, 204d5-e7), paní Janu D. vede ke štěstí láska ke

krásným vzpomínkám na rodiče a jejich odkazu, který se dle svého nejlepšího přesvědčení se svými dalšími získanými poznatky snaží předávat dál.

Zde bych chtěla vyzdvihnout argument Diotimy, která hovořila k Sókratovi v tom smyslu, že předmětem lásky jsou jen dobré věci (Symposion, 205e1-2). Toto tvrzení vzpomínkami na své milované potvrzuje i paní Jana D., jež s láskou vzpomíná na dobré věci, které jí dětství prožité s rodiči přineslo.

Podle Faidrova uvažování, z něhož plyne názor, že nás láska vede ke krásnému konání a zájmu o jeho činění (Symposion, 178c4-178e3), je, dle mého pochopení, předmětem lásky naše přesvědčení o konání, o kterém si myslíme, že je správné. V případě paní Jany D. z této odpovědi vyplývá, že určitým předmětem lásky jsou pro ni hodnoty chování, které jí v dětství předávali její rodiče. Tyto hodnoty se snaží předávat i další generaci. V tomto kontextu si myslím, že se zvládla paní Jana D. lépe vyrovnat s úmrtím svých rodičů, jelikož svůj předmět lásky neztratila, neztratila přesvědčení o správnosti a kráse hodnot, které jí rodiče předali.

Nicméně, vlastní štěstí z tohoto pohledu paní Jana D. trvale ještě nezískala, jelikož hodnoty převzaté od rodičů musí v rámci zachování nesmrtelného odkazu (tj. určitá vlastní nesmrtelnost), po němž toužíme (Symposion, 206a9-207a5), teprve zachovávat a předávat hodnoty dál mladší generaci a svým potomkům. Pokud by platilo tvrzení Faidra, paní Jana D. by opuštění nezažila, jelikož by neztratila předmět lásky. Paní Jana D. by tedy měla být šťastná. My však můžeme vidět, že paní Jana D. nepřímo svými výpověďmi potvrdila správnost Sokratových výroků o tom, že láska touží po nedostatku (Symposion, 199d2-201e9) a je jí tedy touha po dosažení trvalého vlastního štěstí (Symposion, 204d5-e7). Jelikož se ale láska vztahuje k tomu, čeho se nám nedostává dostatek, tak žádný člověk nemůže být nikdy během života zcela šťastný. Paní Jana D. se tedy z pohledu Faidra mohla lépe vyrovnat s opuštěností, ale nikdy ne zcela úplně, jelikož, díky důkazu nedostatečnosti Faidrových slov, víme, že štěstí jí jen zachovávání odkazu jejích rodičů nepřineslo a ani nepřinese.

V kontextu myšlenek Pausania vzešlo, že je správné, když milujeme takový předmět, jenž nás „pobízí ke krásnému milování“ (Symposion, 181a7-8). Předmětem lásky je, podle mě již dříve popsáné úvahy, způsob milování, jelikož je pro něho významně důležité to, jak milujeme – krásně nebo ošklivě (Symposion, 181a1-8). V případě paní Jany D. tedy lze z jejích odpovědí vyvodit, že stále miluje tím krásným způsobem, jelikož miluje moudrost svých

rodičů, kterou jí předali skrze své životní hodnoty. Taková láska přispěla k lepšímu vyrovnání se s opuštěním a ztrátou blízkých lidí. Trápení tedy nebylo tak velkého rozsahu, jelikož předmět lásky paní Jany D. nebyl ztracen, její víra a přesvědčení o správnosti milování těchto hodnot nebyly v průběhu života ničím zrazeny anebo zpochybněny.

Sokrates však doplnil, v rámci nedostatečnosti Pausaniových slov, že láska není krásná anebo ošklivá (Symposion, 181a1-8), nýbrž je plozením v krásnu (Symposion, 206b6), jelikož každý člověk plodí jen v krásném (Symposion, 206c3-4). Pro nikoho z lidí nemůže být předmět lásky zlý anebo špatný, i proto nebyly a nemůžou být hodnoty, které si převzala paní Jana D. ke svému plození, nikým zpochybněny, věří, že jsou to ty správné a dobré hodnoty do života.

Jak již bylo popsáno dříve, láska je touhou po něčem krásném, jehož se milující osobě nedostává (Symposion, 201a9-c5). V jedné z odpovědí paní Jany D. na otázku „*Jakým vzorem a v čem pro Vás rodiče byli?*” zaznělo následující: „...v dnešní době se této vlastnosti u lidí už moc nedočkáte.” To považuji za konkrétní příklad nedostatku vnímání této krásné věci v jejím životě po úmrtí rodičů.

Láska je vedle těchto výroků také plozením v krásném (Symposion, 206b6), jelikož pro každého člověka, který je smrtelníkem, je přirozené toužit po nesmrtelnosti (Symposion, 206a9-207a5). Nesmrtelnosti dosáhneme prostřednictvím plození našich plodů duše anebo potomstva, přičemž paní Jana D. svými odpověďmi dokládá, že plodí plody duše spočívající v předávání ctností, tj. hodnot, získaných od svých rodičů svým potomkům. Tím zachovává určitou nesmrtelnost odkazu svých rodičů a zároveň i sama sebe, jelikož pečovala o své potomky, kteří nesou jí předaný odkaz nesmrtelnosti. To se dá vysvětlit tím, že vše, co stárne a umírá, zanechává prostřednictvím svého plodu něco nového, jako bylo samo, čímž se podílí na nesmrtelnosti svého druhu, a proto je pro každého přirozené, že je pro něho jeho plod nesmírně drahý, miluje ho a pečuje o něho (Symposion, 207b6-208b6).

Myšlenky Eryximacha hovoří, mimo jiné, o tom, že láska je v celé přírodě a týká se živých bytostí, rostlin i neživých věcí (Symposion, 186a3-6). Eryximachos uvedl příklad působení lásky v lékařství či hudbě, kdy je potřeba uvádět odlišné jevy v soulad, způsobit těmto odlišným jevům touhu mezi sebou, přičemž teprve ve vzájemném souladu dokáží tvořit zdravé tělo anebo harmonii, jež vznikla z odlišných zvuků (Symposion, 186c2-187b2). Paní Jana D. tento výrok svou láskou k hodnotám rodičů dokazuje tím, že láska je mezi dvěma

odlišnými jevy – neživými hodnotami, ctnostmi, a živou bytostí, tj. jí samotnou. Paní Jana D. touží po získání a udržení těchto životních hodnot, jelikož se domnívá, že v souladu s těmito hodnotami z ní bude krásný a dobrý člověk, který bude šťastný.

Takové myšlenky jsou však nedostatečné v podstatě, že nedokážeme způsobit touhu neživým věcem po něčem živém, neboť neživé věci nemohou jednat samy o sobě. Nicméně neživé v souladu s ostatními neživými věcmi tvoří svou existencí krásné přírodní prostředí pro život. Nutno však dodat, že v případě paní Jany D. se nejedná jen o neživou věc, ale hodnoty neboli ctnosti jsou abstraktní a jsou součástí převzaté moudrosti, kterou můžeme milovat pouze my, nikoliv ona nás.

Trochu jinak lásku vysvětlil Aristofanes, jenž hovořil o tom, že je pro nás přirozené hledat svou ztracenou polovinu z doby, kdy byli lidé rozpušeni ve dvě (Symposion, 188d6-189d7). Takový výrok ale doplnil ještě Sokrates, že předmětem lásky je jen to, co je dobré (Symposion, 205e1-2). V této souvislosti lze říci, podle odpovědi paní Jany D., která řekla, že její rodiče jí byli vzorem v tom smyslu, že „*si uměli pomáhat a hlavně si uměli odpouštět*“, že se ve svém životě následně snažila nalézt partnera, tj. polovici, se stejnými hodnotami.

Pokud je podle Agathona láska moudrou a krásnou (Symposion, 195a3-197a3), tak pro paní Janu D. jsou hodnoty, které od svých rodičů převzala, také krásné, přičemž s sebou přináší i moudrost převzatou od rodičů. V tomto ohledu se Agathon příliš nemýlil, ale jak již bylo popsáno dříve, nedostatečnost těchto výroků mu potvrdil sám Sokrates, který s ním rozmlouval, oba se poté shodli, že láska je touhou po nedostatku, a tak tedy nemůže být láska sama o sobě krásná a moudrá (Symposion, 199d2-201c9). V konkrétním případě paní Jany D. lze říci, že ačkoliv miluje hodnoty rodičů, jež jsou krásné a moudré, tak ona sama se nestává moudrou jen proto, že tyto hodnoty miluje, ale stane se moudřejší, až je začne sama ve svém životě praktikovat.

Trápení z úmrtí rodičů mohlo zmírnit v případě paní Jany D. právě promítání těchto hodnot do jejího života, ale láska k nim nezpůsobí sama o sobě dlouhodobé štěstí. Pokud je láska touhou po tom, čeho máme nedostatek (Symposion, 199d2-201c9), tak je zjevné, že pro paní Janu D. nebude láska k hodnotám, které následně ve svém životě převezme a bude je využívat v životě prakticky, dostačující, jelikož je již bude mít získané, bude potřebovat v životě toužit po něčem jiném, čeho se jí nedostává.

Dle Sokrata je však hlavním předmětem lásky trvalé štěstí, jehož dosáhneme pomocí nabytí krásných a dobrých věcí (Symposion, 204d5-e7), kterých nesmíme mít nikdy dostatek. Tuto myšlenku bych konkrétně u paní Jany D. připodobnila k jejímu vnímání správnosti a krásy životních hodnot, které jí předali rodiče a kterých vnímá v dnešní době ve svém okolí nedostatek, a snaží se je tak předávat dál - může tak tedy vnímat své vlastní štěstí v tom smyslu, že tyto hodnoty, tj. ctnosti, od svých rodičů nabyla a touží je předávat lidem okolo sebe, především svým dětem, jelikož nevnímá dostatek těchto hodnot v této době.

Druhá otázka

Mou druhou připravenou otázkou bylo: „*Jak jste se poznali se svým životním partnerem? Jak jste poznala, že je to ten pravý?*”

Hlavním důvodem pro položení této otázky byla tvrzení, že láska je plozením v krásném (Symposion, 206b6) a že láska je dvojí – krásná i ošklivá, ta špatná (Symposion, 181a1-8). Touto otázkou bych se chtěla tedy dozvědět, jak vzpomíná na společné chvíle, čím ji partner zaujal nejvíce, zda-li se jednalo o zdatnosti, moudrosti anebo o pomíjivé vlastnosti. Zajímalo mě, jaké měli společné cíle, které by mohly vést k vytvoření plodu, tj. odkazu své nesmrtelnosti, po němž touží všichni lidé (Symposion, 206a9-207a5).

Paní Jana D. začala po menší odmlce odpovídat takto: „*Poznali jsme se už ve škole, byl všemi hodně oblíbený, líbil se mi... a očividně i já jemu v té době, jelikož se se mnou po škole i oženil a byl se mnou dalších 70 let. ...A jak jsem poznala, že je to ten pravý? No, to víte, to prostě poznáte... měli jsme se moc rádi a uměli jsme pro sebe být oporou i v těch těžkých časech, měli jsme jeden pro druhého pochopení a uměli jeden druhému vyhovět, dělat kompromisy.*”

Mou první doplňující otázkou k této odpovědi bylo: „*Kdybyste měla vyzdvihnout jednu jedinou věc, kterou jste se od partnera naučila, co by to bylo?*”

Paní Jana D. odpověděla: „*Nevím, možná jeho cílevědomost a pracovitost. On se neuměl vůbec vzdávat, ať už to bylo cokoli, pořád si říkal, že to zvládne. Viděl všechno hrozně optimisticky a většinou mu to i vyšlo... V životě jsme se měli dobře.*”

Na toto následovala má další doplňující otázka: „*Jak jste si tu lásku jeden k druhému projevovali nejčastěji?*”

Paní Jana D. odpověděla: „*Různě, někdy mě překvapil s dovolenou a jeli jsme se někam podívat za hranice, jindy mi přinesl květiny, ale někdy mi stačilo, že mě uměl ve správnou chvíli obejmout a byl tu pro mě, když jsem se necítila dobře.*”

Na tuto odpověď jsem navázala dotazem: „*Bylo pro Vás důležitější, že Vám dokázal dodávat pocit v době, kdy jste nešťastná, že nejste sama?*”

Odpověď od paní Jany D. zněla: „*Určitě. V takových chvílích člověk pozná, jak moc jeden druhého miluje a jak mu dokáže pomoci, alespoň minimálně po té psychické stránce, když to nešlo jinak.*”

Na tuto odpověď jsem navázala: „*Dokážete vybrat jednu situaci, při které pro Vás byl partner oporou po té psychické stránce?*”

Odpovědi paní Jany D bylo: „*No, například po odchodu mámy a táty, hodně mi pomohl, abych se s jejich odchodem mohla vůbec v té době smířit.*”

Po krátké pauze a odmlce jsem položila svou navazující doplňující otázku: „*Měli jste s Vaším partnerem nějaké společné sny či cíle, kterých jste chtěli určitě dosáhnout?*”

Paní Jana D. mi odpověděla: „*Samozřejmě. Chtěli jsme si nejdřív postavit dům a cestovat - to se nám povedlo. Ale asi nejdůležitější pro nás bylo, abychom měli šťastnou rodinu, aby nám nic nescházelo a naše děti byly zdravé a spokojené.*”

V první řadě bych ráda věnovala pozornost jedné z vyslovených odpovědí paní Jany D. o tom, že jí partner po odchodu rodičů pomohl, aby „*se s jejich odchodem mohla vůbec v té době smířit.*” Smířením lze v kontextu myšlenek Sokrata chápat jako proces uvědomění, že jakožto pozůstalí můžeme nápomoci k tomu, aby zesnulí došli k trvalému dobru a štěstí (Symposion, 204d5-e7). Můžeme jejich odkaz předávat dalším generacím, zachovat jej v nesmrtelnosti, po níž touží každý člověk (Symposion, 206a9-207a5).

Z výše uvedených odpovědí paní Jany D. vidím možné souvislosti ve smyslu krásné lásky, krásného milování za účelem získání zdatnosti (Symposion, 181c2-185c3), které měla paní Jana D. nedostatek. Jednalo se o to, že obdivovala partnerovy ctnostné vlastnosti, kterými byly cílevědomost a pracovitost, je tedy možné, že tyto ušlechtilé vlastnosti sama ve větší míře postrádala a učila se jim prostřednictvím soužití s partnerem, jenž tyto vlastnosti měl. Takové vlastnosti, když paní Jana D miluje, tak miluje tím krásným způsobem (Symposion, 181c2-185c3), jelikož miluje to, co je stálé, nikoliv pomíjivé.

Tím, že si paní Jana D. dokazovala nejčastěji s partnerem lásku a náklonnost prostřednictvím vzájemného porozumění a psychické pomoci, je v souvislosti s dílem *Symposion* jejich láska dobrou a krásnou formou vedoucí ke štěstí, jelikož v “porozumění” se ukrývá ochota vzdělávání se (tj. učit se emočním projevům partnera a vyžadujícím reakcím) a smíření se s určitou případnou nevyžádanou reakcí partnera se slovy podpory či konstruktivní kritiky. To vše za účelem dosažení štěstí, jelikož po tom toužíme přirozeně všichni (Symposion, 205a5-7). V případě paní Jany D. by se za štěstí dal považovat pocit, že není na životní problémy a nelehké situace v životě sama. Navíc nám kritika od milovaného partnera, před kterým se vždy snažíme vypadat co nejlépe a konat nejkrásněji (Symposion, 178c4-178e3), anebo slova útěchy, mohou pomoci při hledání správné cesty z pocitů opuštěnosti (v případě paní Jany D. je to úmrtí rodičů) vedoucí ke štěstí a radosti. Domnívám se, že paní Jana D. díky porozumění partnera a jeho slovům útěchy moc dlouho pocitu opuštěnosti nezažívala, jelikož předmět lásky našla po úmrtí rodičů opět nový v partnerových vlastnostech, moudrosti a slovech.

Pro příkladné objasnění této skutečnosti lze uvést i žárlivé vyobrazení Alcibiada vůči Sokratovi, jež ukazuje, že přílišná láska není správná. Alcibiadova láska Sokrata děsila (Symposion, 212e5-213d6).

Další, co bych chtěla vyzdvihnout z výše uvedených odpovědí paní Jany D. je, že s partnerem měli hlavní společný cíl, kterým byla rodina a zdraví pro jejich děti. To je, podle mého názoru, možná spjato s naším přirozeným předmětem lásky, jenž spočívá v touze plodit, přesněji plodit v krásnu (Symposion, 206e5), jelikož chtěli, aby děti byly zdravé, a zajistili si tak nesmrtelnost odkazu a zachování svého druhu.

Dále paní Jana D. zmínila, že se jí partner líbil i fyzicky a pro jeho slavné jméno, jelikož ve škole byl, v době jejich seznámení, oblíbený. Tuto situaci opět můžeme spojit s výrokem, který pravila Diotima v díle *Symposion*, jenž vypovídá o tom, že krásná těla jsou nám milejší, než ošklivá, jelikož nesou v sobě už minimálně jeden plod, a v případě, že v nich poznáme i krásnou duši, tak vůči takovému člověku se nám rodí spousta dalších myšlenek, které se týkají zdatnosti, správnosti chování dobrého muže a jeho zájmů (*Symposion*, 209b5-c2). Z toho vyplývá, že paní Jana D. si díky jeho vzhledu byla jistá minimálně jeho jedním plodem, kterým je obtěžkán, čímž byl příslib předání silných krásných genů při společném plození potomků.

Dle Faidrových myšlenek, které spočívaly, mimo jiné, v tom, že nás láska vede v životě nejkrásněji k tomu, abychom byli krásní, konali krásně a měli neustálý zájem o krásné (*Symposion*, 178c4-178e3), lze v kontextu odpovědi paní Jany D. předpokládat, že se paní Jana D. snažila být stejně cílevědomá a pracovitá, jako byl její partner, který tyto vlastnosti, jenž jsou krásné, měl. Láska k těmto vlastnostem, kterých se od partnera učila, ji v životě mohly dovést i k pocitu štěstí a radosti, jelikož, jak sama řekla, „měli se v životě dobře.“ To bychom mohli chápat i jako její zásluhu, jelikož se učila nevzdávat se a plnit si své sny a materiální potřeby, stejně, jako její partner.

V kontextu myšlenek Pausania, jenž upozornil, že žádný úkon není krásný či ošklivý sám o sobě, záleží jen na jeho správném či nesprávném uchopení a provedení (*Symposion*, 181a1-6) lze konstatovat, že v případě paní Jany D. byla láska prováděna krásným způsobem, jelikož např. cílevědomost, kterou obdivovala u svého partnera, využila ve prospěch jejich společných zájmů – vytvořili zázemí, podmínky pro kvalitní život a výchovu svých potomků, nevyužila naučenou cílevědomost ve svůj vlastní sobecký prospěch. Využila ji ve prospěch zachování nesmrtelnosti společného odkazu.

Takové milování paní Janě D. však nemohlo stačit, jelikož jí to radost a štěstí trvale nepřineslo, v průběhu života jí láska a péče o děti či stavba domu nedokázala vynahradit ztrátu milovaných blízkých osob.

Pro uvedení dostatečnosti těchto myšlenek je třeba zmínit, že Sokrates tyto výroky doplnil později s tím, že láska je spíše o plození v krásném, konkrétně o plození svých myšlenek, moudrosti a zdatnosti vůči ušlechtilé duši člověka či jeho krásnému tělu (*Symposion*, 209b4-c2).

S ohledem na Erixymacha a jeho myšlenky, které hovořily o tom, že je krásné uvádět nepřátelské a odlišné věci a jevy v soulad, stejně, jako odlišné zvuky za účelem vytvoření harmonie (Symposion, 187a6-b2), lze v případě paní Jany D. tvrdit, že uvedla v soulad své odlišné vlastnosti s vlastnostmi svého partnera, jelikož měli, i přes své rozdílné povahy, stejný cíl, čímž bylo vytvoření zdravé rodiny. Společně, tj. ve vzájemném souladu, dokázali vytvořit a zplodit něco krásného, zplodili své potomky, které jsou jejich odkazem určité nesmrtelnosti.

Jak již bylo zmíněno dříve, Aristofanes se domníval, že jsme v životě přirozeně odkázáni k tomu, abychom se snažili nalézt svou druhou ztracenou polovinu (Symposion, 191d5-7). V případě paní Jany D. v první a druhé odpovědi lze říci, že se paní Janě D. podařilo nalézt polovinu v podobě svého partnera, který uznával podobné životní hodnoty, jež paní Jana D. milovala u svých rodičů, např. rodičovská hodnota “umění pomáhat si” a hodnota partnera “být oporou pro toho druhého.” Nicméně, tím, že tyto milované hodnoty u partnera získala a nestačilo jí to, jelikož se od něho učila ještě dalším ctnostem a hodnotám, jako je cílevědomost a pracovitost, dokázala nedostatečnost Aristofanových výroků a potvrdila tímto způsobem tezi, že láska je touhou po něčem, čeho se nám nedostává (Symposion, 199d2-201c9).

Jak mluvil Agathon, láska je krásná (Symposion, 195a3-197a3), ale i podle odpovědi paní Jany D., jež měla v průběhu života různá období, kdy se trápila a partner jí pomáhal tato období zvládat, vidíme, že láska sama o sobě krásná není. Pouze tím, že někoho milujeme, tak šťastni nebudeme. Nicméně, tím, že jí její milovaná osoba pomáhala překonávat složitější období, můžeme hovořit z určitého pohledu o důkazu Sokratova výroku, že láska je touhou po krásném (Symposion, 204b3) - partner napomáhá k tomu, aby byla paní Jana D. šťastná, touží po tom.

Třetí otázka

Má třetí připravená otázka byla: „*Jaká je Vaše nejcennější vzpomínka v životě, kdybyste měla vyzdvihnout jen jednu?*”

U této otázky bych se chtěla pokusit vyzorovat, kdo bude do vzpomínky zahrnut a proč je daná situace zrovna nejcennější vzpomínkou, jelikož vzpomínání je „nabíráním vědění sám v sobě” (Menón, 85d6). Domnívám se, že by vzpomínky mohly být důkazem získání určité

zdatnosti anebo jiné dobré věci, která by v konečném důsledku mohla vést ke štěstí (Symposion, 204d5-e7).

Odpověď paní Jany D. byla následující: „*Tak to je hodně těžké... těch vzpomínek mám hezkých spoustu, neměla jsem špatný život, ale kdybych měla vyzdvihnout jen jednu, tak nejspíš to, jak mě vozili máma s tátou k babičce na statek, když jsem byla malá.*”

Pokračovala jsem doplňujícím dotazem: „*A proč jste si vybrala zrovna tuto vzpomínku, čím je pro Vás konkrétně tak významná?*”

Paní Jana D. mi odpověděla: „*Jsou to jediné vzpomínky, které na svou babičku mám, odešla mi navždy příliš brzo. Na statku u ní bylo vždycky moc hezky, učila mě plést a učila nás se sestrami, jak se správně postarat o všechna zvířata, co tam měla.*”

K tomu jsem se přidala s otázkou: „*Jak jste se dokázala v té době s jejím “odchodem” smířit, vzpomenete si?*”

Paní Jana D. odpověděla: „*Bylo to těžké... byl to první člověk v té době, který mi odešel navždy. Nedokážu popsat, co člověk prožívá v tom prvotním šoku, kdy se takovou věc dozví, ale můžu vám říct, že po tolika letech, kdy mi už odešlo spoustu lidí, jsem se s tím smířila, že je to prostě život, tohle k tomu patří... když vám někdo odejde, musíte se naučit jít zase dál, musíte se naučit být zase sám, ačkoliv to není nic tak hezkého.*”

Z výše uvedeného krátkého dialogu, jenž vyplynul přirozeně z původního dotazu na téma nejcennější vzpomínky, se domnívám, že se zde dá nalézt určitý důkaz Faidrova mínění v tom smyslu, že láska nám je „příčinou štěstí za živa i po smrti” (Symposion, 180b7-8). To dokládá vzpomínání paní Jany D. na čas trávený s milovanou osobou, která předávala své hodnoty a zdatnosti a která již nežije, ale svým odkazem neustále přináší paní Janě D. štěstí, jelikož je pro ní jednou z nejcennějších vzpomínek.

Avšak takové vyjádření lásky je nedostatečné, nedosáhneme díky tomu trvalého štěstí, po němž toužíme (Symposion, 204d5-e7), jelikož láska, k takovým vzpomínkám o hodnotách a zdatnostech, nám již nemůže “předat” něco nového, čeho se nám nedostává. Každý totiž v konečném důsledku toužíme po tom, čeho máme nedostatek (Symposion, 199d2-201c9),

jelikož díky tomu můžeme získat dobré a krásné věci. Nikdo nemůže toužit po něčem, co není dobré (Symposion, 205e1-2). Tedy, pokud připustíme, že paní Janě D. způsobuje štěstí vzpomínání na svého prarodiče, tak se tak děje pouze za živa v průběhu života a v určitý moment, nikoliv v trvalém období, natož po smrti. Vzpomínky a převzaté hodnoty již má získané, neplodí díky nim svůj vlastní nesmrtelný odkaz (Symposion, 206a9-207a5).

Jak již bylo zmíněno, opuštěnost vnímám jako prožitek náhlé ztráty předmětu naší touhy, kdy najednou nevnímáme konkrétní nedostatek (Halperin, 2013), díky kterému bychom, svou touhou po něm, mohli dojít ke štěstí. Opuštěnost se v odpovědích paní Jany D. do jisté míry vyznačuje tím, že se snaží nalézat dobré vzpomínky, čímž prostřednictvím lásky směřuje k dobru a krásnu. Pro důkaz mé domněnky lze uvést, že je možné vidět ve slovech paní Jany D. souvislost v rámci zoufalství a propadnutí dočasné beznaděži při náhlé ztrátě předmětu své lásky, díky němuž se v průběhu svého dětství mohla paní Jana D. rozvíjet a získávat nové zdatnosti a moudrosti starší a zkušenější osoby – babičky. Určitou formu trápení z tohoto osamocení vnímám například i v jejím samovolném vyjádření, že po úmrtí a ztrátě následně několika dalších předmětů lásky, díky kterým mohla “plodit” své myšlenky, nápady a realizovat nesmrtelnost odkazu za cílem dosažení trvalého štěstí, došlo z její strany k určité rezignaci v reakci na tuto skutečnost a snaží se nalézt nový předmět lásky, jenž by ji naplňoval natolik, jako to dělala ta láska předchozí.

Pausaniovův argument, že je správné či dobré milovat a toužit po tom, co nás „ke krásnému milování pobízí” (Symposion, 181a7-8), jelikož je zásadní, pokud milujeme krásně anebo ošklivě (Symposion, 181a1-8), dokládají v konkrétních odpovědích paní Jany D. vlastní nedostatečnost. Paní Jana D. miluje krásným způsobem, jelikož miluje a vzpomíná na hodnoty a zkušenosti předané její babičkou, ale ani takové milování jí nepřivodilo trvalé štěstí.

Můžeme připustit, že paní Janu D. naučila její babička postarat se o zvířata na statku a plést, ale paní Jana D. již ve svém životě nebydlela na statku a nemusela se o žádná zvířata starat, zároveň nemusela ani plést, jelikož v době, ve které sama nyní stále žije, jsou jiné podmínky pro nákup oblečení, tudíž paní Jana D. dané hodnoty nemůže v tomto ohledu předávat dalším generacím a udržovat nesmrtelnost jejího odkazu, jelikož hodnoty v době a podmínkách, v nichž vychovávala své děti, již nejsou relevantní. V tomto ohledu vnímám, že mohla být určitým způsobem zrazena víra paní Jany D., že miluje krásným a správným

způsobem ty správné hodnoty. Možná při vzpomínkách lituje, že si nestihla uchovat jiné a relevantní vzpomínky, které by mohla udržovat v rámci nesmrtelnosti odkazu její babičky.

Pro Eryximacha bylo v lásce stěžejní, abychom toužili uvádět nepřátelské a odlišné jevy soulad a jejich vzájemné tužbě (Symposion, 186c2-d6), protože společně utvoří krásný celek, jako je např. zdravé tělo anebo harmonie (Symposion, 186c2-187b2).

Jak již víme z předchozích líčení, takové vyjádření je v otázce lásky nedostatečné, v případě konkrétních odpovědí paní Jany D. v kontextu třetí otázky lze připustit, že paní Jana D. miluje a obdivuje získanou moudrost své babičky v rámci umění postarat se o zvířata a pletení. Nicméně, s příchodem nových technologií a lehčímu zpřístupnění k potravinám a zboží z tkaniny, se taková získaná moudrost neslučuje s využitelností a relevantností vůči podmínkám, ve kterých paní Jana D. žila a stále žije. Jsou odlišné především kontextem a užitečností či potřebností v konkrétních podmínkách. Takové zkušenosti tedy nemohou být v souladu s potřebnými zkušenostmi a moudrostí v době, v níž žila a stále žije generace paní Jany D.

Aristofanes se domníval, že je pro nás přirozené hledat svou druhou polovinu (Symposion, 186c2-187b2), v kontextu této domněnky bych chtěla zmínit, že paní Jana D. miluje vzpomínku na předávanou moudrost a zdatnosti své babičky. Tato vzpomínka v ní vyvolává pocit správnosti a krásy, důvěřuje této vzpomínce, že takové hodnoty jsou krásné, proto bude v rámci své vázanosti k této vzpomínce hledat polovici, která bude mít stejné domněnky o správnosti těchto zdatností. Určitou pravdivost mé úvahy v tomto smyslu udávají odpovědi paní Jany D. ve Druhé otázce, kde hovoří o tom, jak s manželem měli stejný cíl, tj. „*postavit dům a mít rodinu.*” Paní Jana D. miluje vzpomínku i na babiččinu moudrost v podobě umění postarat se, pečovat o něco. To je v souladu s jejím a partnerovým společným cílem v tom smyslu, že nejprve chtěli vytvořit zázemí a následně založit rodinu, ve které by vychovávali děti, o něž by pečovali.

Sokrates však pro úplnost takového tvrzení podotkl, že to, po čem toužíme, musí být jen dobré (Symposion, 205e1-2), tedy nemůžeme milovat nikoho pro špatnou vlastnost anebo pro názory, které se neslučují s naším vlastním vnímáním dobra - konkrétně v případě paní Jany D. jsou výše popsané výroky dle Aristofana platné, pokud považuje hodnoty získané od babičky za dobré.

Podle Agathona je předmětem lásky krása (Symposion, 197b5), ale víme, že Sokrates tuto myšlenku upravil a doplnil tak, že předmětem lásky je vlastní štěstí, kterého dosáhneme nabytím krásných věcí (Symposion, 204d5-e7). Krásné věci, které paní Jana D. nabyla, byly zkušenosti a moudrost své babičky, která ji učila plést a starat se o zvířata, pečovat o ně. Paní Janě D. tedy konkrétně přivádí štěstí zkušenost nabytá od své babičky, jelikož tyto zkušenosti může předávat dál i ona sama, vylepšit takto nabyté zkušenosti o zkušenosti své a přispět tak k zachování babiččina i vlastního odkazu v nesmrtelnosti, po které všichni přirozeně toužíme (Symposion, 206a9-207a5).

Opuštěná se paní Jana D. cítila nejspíše v tomto kontextu hlavně proto, že náhle ztratila osobu, která jí v jejím velice mladém věku, kdy nebyla ještě tak zkušená životem, předávala moudrost a zdatnost, jenž jí přivozovala radost a štěstí – péče o zvířata, ta ji mohla živit, a pletení, díky čemuž mohla mít následně např. vlastní nové oblečení. Navíc jak již víme, každý přirozeně toužíme po určitém nedostatku (Symposion, 199d2-201c9), paní Janě D. předávala tyto moudra a ctnosti její babička v době, kdy byla mladá a nezkušená. Proto, když její babička zemřela, ztratila paní Jana D. svůj předmět touhy. K překonání této opuštěnosti jí mohlo napomoci právě své vlastní plození v krásnu v průběhu života, tedy např. zplození potomků a následná péče o ně, jelikož to se stalo jejím hlavním životním předmětem lásky – vytvoření svého nesmrtelného odkazu.

Čtvrtá otázka

Má poslední připravená otázka byla: „*Jaký význam pro Vás má přátelství?*”

Tuto otázku jsem zvolila pro to, že v praxi nazýváme láskou jen jeden druh lásky - lidé jsou milenci a oddávají se jen takovému jednomu druhu lásky, ale láska je v obecném pojetí plozením v krásnu (Symposion, 205b1-206b6). Touto otázkou bych se chtěla dozvědět, zda-li i přátelství znamená pro paní Janu D. také určitou formu anebo druh lásky a jakým způsobem s ní zachází.

Paní Jana D. začala odpovídat: „*Velký... má nejlepší kamarádka mi před Vánoci taky odešla a jsem z toho pořád smutná.*”

Po slovech vyjadřující empatii a ujištění jsem se pokusila na odpověď navázat: „*Kdy jste svou kamarádku nejčastěji vyhledávala, kdy jste potřebovala její blízkost?*”

Paní Jana D. odpověděla: „*Nejčastěji jsme si spolu povídaly o životě, nestěžovaly jsme si, jen jsme si povídaly o tom, jak nám bylo hezky... když jsme nikoho jiného neměly, měly jsme aspoň jedna druhou.*”

Na tuto odpověď jsem navázala: „*Řekla byste, že jste se díky své kamarádce a její podpoře, vzájemnému sdílení svých myšlenek a zážitků, cítila lépe?*”

Po položení předchozí otázky se paní Jana D. na chvíli zamyslela, následně odpověděla takto: „*Ano. Kamarádka mi pomohla při odchodu mého manžela, měla pro mě pochopení a dokázala mě povzbudit, ačkoliv to nebylo vůbec lehké, poněvadž po úmrtí manžela mi zůstaly už jen moje děti, které mi ho svým chováním a podobností neustále připomínají.*”

Jelikož bylo mým záměrem zjistit, zda-li paní Jana D. považuje přátelství za druh určité lásky, tak se domnívám, že tomu tak je. Paní Jana D. si se svou přítelkyní předávala své zážitky, zkušenosti a moudrosti z prožitého života, díky čemuž konaly obě krásnou věc a vyjadřovaly si lásku prostřednictvím ušlechtilého přátelství, jelikož špatné a malicherné přátelství by bylo realizováno za účelem předání pomíjivých věcí, jako je například bohatství, slavné jméno a další. Takový správný druh lásky neboli v tomto případě přátelství, vede záměrně ke štěstí.

Chtěla bych upozornit, mimo jiné, na možný význam „povzbuzení” v kontextu poslední odpovědi paní Jany D., kdy hovořila o tom, že ji kamarádka povzbudila, když zažívala těžké chvíle - takové povzbuzení můžeme chápat jako udržení vazby ke krásnu a dobru, aby paní Jana D. neztratila víru v krásné a dobré, aby nepropadla depresi a beznaději, aby stále znala svou cestu a toužila po jiných dobrech, kterých se jí nedostává.

Pausanias poukazoval ve svých výrocích na to, že je potřeba dbát na to, za jakým účelem milujeme. Měli bychom milovat to, co nás motivuje k tomu, abychom krásně jednali a milovali (Symposion, 181a7-8). Podle tohoto výroku paní Jana D. svou kamarádku miluje krásně, jelikož ji miluje za účelem její určité ctnosti, kterými mohly být i pochopení a umění povzbudit.

V rámci samovolné odpovědi na jednu z dotazovaných otázek mi však paní Jana D. sdělila, že její přítelkyně zemřela v nedávné době, což ji zasáhlo a doteď bylo vidno, že se s touto ztrátou zatím plně nevyrovnala a trápí se, cítí se bez této lásky osamoceně. Jde tedy vidět, že taková láska nás nikdy nedokáže udělat trvale šťastnými, jelikož kamarádka zemřela a najednou paní Jana D. ztratila to krásné, co milovala, čímž byly, mimo jiné, ctnosti její kamarádky, díky kterým se s ní dokázala přes podobně těžké životní chvíle přenést. A tak tedy v tomto kontextu lze říci, že paní Jana D. kvůli náhlé ztrátě své přítelkyně, která jí dokázala pomoci udržovat vazbu k dobru a krásnu, ztratila i víru a přesvědčení o krásnu samotném. A proto se nyní cítí osamoceně. Aktuálně se paní Jana D., dle mých domněnek, nachází ve stavu duše, která hledá svůj nový předmět lásky a životní motivace, jelikož aby mohla dosáhnout nesmrtelnosti svého odkazu, tak musí nabývat dobré a krásné věci (Symposion, 204d5-e7), jež momentálně postrádá.

Eryximachos svými myšlenkami o všudypřítomnosti lásky (Symposion, 186a3-6) a nutnosti spojení odlišných jevů v soulad (Symposion, 187a6-b2), připustil, že paní Jana D. dokázala být, jakožto člověk s jinými povahovými a charakterovými vlastnostmi, v souladu s jiným člověkem a vytvořit tak jeden krásný jev, čímž bylo přátelství. Nicméně, jak již víme, ani takové přátelství nemůže být příčinou trvalého štěstí, jelikož nemá svůj odkaz v nesmrtelnosti zúčastněných, kteří mají přirozeně neustálé zájem o něco krásného, co se jim nedostává (Symposion, 201a9-c5). V případě, že již přátelství mezi sebou dvě osoby mají, neprokazují o tento jev již přirozeně zájem v rámci svého snažení o zachování nesmrtelnosti (Symposion, 206a9-207a5).

Aristofanovy myšlenky o touze, která je společná všem lidem, nalézt svou druhou polovinu (Symposion, 188d6-189d7), se v jisté míře potvrdil tím, že paní Jana D. udržovala přátelství s člověkem, jenž ctil její dříve převzaté hodnoty od rodičů, čímž bylo, mimo jiné, že „*si uměli pomáhat*“. Kamarádka paní Jany D. také dokázala pomoci, když paní Janu D. povzbuzovala a dávala jí pocity pochopení v těžkých dobách. Sokrates k této Aristofanově tezi doplnil, že milujeme jen to dobré a krásné (Symposion, 205e1-2), tedy milujeme jen krásné a dobré vlastnosti.

Agathon jako jednu z charakteristik lásky uvádí, že je spravedlivá (Symposion, 195a3-197a3), ale případ paní Jany D. určitým způsobem dokazuje, že láska sama o sobě spravedlivá není, jelikož paní Jana D. svou přítelkyni milovala pro její ctnosti a povahu, nikoliv pro

pomíjivé věci, ale přesto její přítelkyně zemřela a způsobila svým úmrtím paní Janě D. trápení. Tímto tedy lze doložit pravdivost, že láska sama o sobě spravedlivá anebo krásná není, jelikož po krásnu sama touží (Symposion, 199d2-201c9).

Paní Jana D. navíc zmínila v jedné ze svých odpovědí, že jí po ztrátě milovaného partnera zbyly jen společné děti, které jí ho stále připomínají svou podobností a chováním. To si myslím, že je pravým důkazem zachování určitého nesmrtelného odkazu – plodu – ze strany jejího partnera. Partner paní Jany D. zde zanechal své potomky, o které pečoval, byl jim vzorem a předával jim své životní hodnoty obohacené o vlastní další zkušenosti. Jeho děti budou tyto hodnoty a zkušenosti předávat (i nevědomky) další generaci, čímž nastane určitá nesmrtelnost odkazu partnera paní Jany D., což je naším, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, přirozeným cílem, dojít k trvalému štěstí, jež spočívá v uchování odkazu.

Zároveň bych chtěla upozornit, že paní Jana D. mluví o dětech až v rozporu s jejími odpověďmi z předchozích otázek, když nepřímou hovořila o tom, že péče a výchova dětí jsou i jejím životním cílem, jelikož se o dětech zmiňuje v jedné ze svých odpovědí ve Čtvrté otázce a používá slovo „jen“, když říká, že jí po jejím manželovi zbyly jen společné děti. Takový výrok bychom mohli připustit, že je potvrzením nedostatečnosti Faidrovy domněnky, že láska může přivodit štěstí i za živa (Symposion, 180b6-8), jelikož je vidět, že ani péče o děti a budoucí odkaz nemůže dodat štěstí trvale. Paní Jana D. svými výroky nepřímou dokazuje, že při vzpomínkách zažívá stále stesk, nikoliv štěstí.

Dále můžeme připustit, že je použití slova „jen“ v tomto kontextu i určitou validitou nedostatečnosti např. Pausaniova tvrzení. Pausanias zmiňoval, mimo jiné, že existují dva druhy lásky - taková, která nás nutí toužit po krásném a taková, která je zcela náhodná a může být i ošklivá (Symposion, 181a7-b7). V případě paní Jany D. by takové tvrzení mohlo znamenat, že svými dětmi pohrdá a touží stále jen po svém partnerovi, který jí dodával uspokojení skrze svou tělesnou schránku, např. byl hezký a měli dobré materiální zázemí i díky jeho příspěvku do rodinného rozpočtu, ale paní Jana D. uvedla dříve, že děti byly jejich společným cílem, tedy ona sama by tím pádem musela pohrdat svým vlastním cílem.

Pausaniova slova doplnil Sokrates, aby mohlo být takové tvrzení o lásce dostatečné, slovy, že pro člověka „jsou krásná těla milejší než ošklivá, právě proto, že nosí v sobě plod, a jestliže v nich naleznou duši krásnou, ušlechtilou a velikou, tu zvláště s radostí vítá obě a vůči

takovému člověku hned se mu rodí hojně myšlenek o zdatnosti, i jaký má být dobrý muž a čím se má zabývat” (Symposion, 209b5-c2) s tím, že je jisté, že každý touží a potřebuje plodit v krásném (Symposion, 209b4). Někdo má obtěžkané tělo a plodí děti pro zachování své nesmrtnosti, ale někdo má obtěžkanou duši a plodí moudrost či ctnosti (Symposion, 208e2-209a3). Z odpovědi paní Jany D. ve Druhé otázce lze vyčíst, že u svého manžela obdivovala i jeho ctnosti, kterých se od něho učila, dále se v průběhu odpovědi v kapitolách První a Druhé otázky dozvídáme, že se jí líbila i jeho tělesná schránka a měla s ním společný cíl, který jim měl zajistit nesmrtnost odkazu. Paní Jana D. svým vyslovením slova „*jen*” vyzdvihla fakt, že se zatím ona sama ještě nesmrtnosti nedočkala a že ztratila předmět své touhy, vůči které dokázala plodit své plody duše (tj. učila se od něj pracovitosti a cílevědomosti) i těla (tj. zplodili spolu své potomky).

Závěrem bych chtěla shrnout, že v rámci odpovědi paní Jany D. na otázky vztahující se ke kapitole První otázka, jsem dospěla k závěru, že paní Jana D. na své rodiče vzpomíná v dobrém, vybavuje si převážně krásné životní hodnoty, které jí předali a které následně, jak jsem se dozvídala v průběhu odpovědi na otázky kapitol Druhá a Třetí otázka, provázely celým životem. Paní Jana D. se snažila tyto hodnoty předávat další generaci a sama se těmito hodnotami řídila, důvěřovala kráse a dobrotě, kterou pro ni tyto získané hodnoty představovaly. Zároveň je ale třeba zmínit, že v případě paní Jany D. jsme mohli vypořádat i určitou nedostatečnost takové lásky, jelikož jí získané hodnoty, po kterých toužila, aby si je v životě také osvojila, štěstí zatím nepřinesly, stále díky nim nedošla k trvalému štěstí.

V rámci položené Druhé otázky a následujících doplňujících dotazů, na které paní Jana D. odpovídala, jsme mohli pozorovat, že paní Jana D. milovala svého partnera krásným způsobem, tj. milovala ho pro jeho ctnostné vlastnosti, ale i pro jeho krásné tělo a pomíjivé schopnosti - díky tomu nám potvrdila výrok, jenž hovořil o tom, že milujeme za účelem plodit v krásném (Symposion, 206e5). Navíc tím potvrdila nepřímo i to, že milujeme více krásné tělo s ušlechtilou duší (Symposion, 209b5-c2), jelikož vůči takovému člověku dokážeme plodit jak duševní, tak i fyzické plody, tj. potomky. Paní Jana D. svými odpověďmi, mimo jiné, potvrdila, že se svým partnerem měli společný cíl, jímž byl plod vlastní nesmrtnosti, o který se snažili pečovat. Společně vytvořili podmínky pro rodinu, kterou následně i založili. Svůj duševní plod paní Jana D. vůči partnerovi plodila také, jelikož se snažila od partnera naučit ctností, kterých měla do té doby nedostatek, byly jimi pracovitost a cílevědomost.

Paní Jana D. ve svých odpovědích ve Třetí otázce vyzdvihla vzpomínku na svou babičku, která ji učila zdatností v rámci “umění postarat se” a “umění plést.” Takovou vzpomínku si nevybrala jistě náhodou, ale proto, že jí takové zkušenosti přivádí na mysl zesnulého člověka, na kterého nemá téměř žádné jiné vzpomínky. Nicméně, díky tomuto vzpomínání můžeme připustit, že paní Jana D. si zapamatovala hlavně tyto předané zkušenosti, jelikož v době, ve které vyrůstala, byly vnímané jako dobré, užitečné a potřebné - mohla si uplést např. nové oblečení anebo si obstarat obživu skrze péče o dobytek ze statku. Nyní však takové zkušenosti nejsou zdaleka tak užitečné jako v tehdejší době, kdy paní Jana D. začala pro tyto předávané zdatnosti svou babičku milovat, a tak můžeme vnímat takovou vzpomínku jen jako udržování odkazu její babičky, ale nikoliv jako udržování odkazu samotné paní Jany D., poněvadž takové zkušenosti nejsou relevantní pro předávání dál dalším generacím. Proto lze konstatovat, že taková vzpomínka může v paní Janě D. vyvolávat spíše smutek, nikoliv štěstí, jelikož jí ho tato láska nepřinesla.

V průběhu odpovědí paní Jany D. na Čtvrtou otázku a doplňující dotazy můžeme pozorovat, že paní Jana D. přátelství jako určitý druh lásky vnímá, jelikož ve své kamarádce našla ctnosti, které obdivuje, tj. např. “umění povzbudit” a “umění být oporou”. Paní Jana D. hovořila o tom, jak jí její kamarádka dokázala pomoci udržovat víru a vázanost k dobru a krásnu, když prožívala trápení z opuštěnosti, když ztratila ne jeden předmět lásky ve svém životě. Vůči své kamarádce mohla paní Jana D. plodit své plody, když s ní měla důvěryhodné rozhovory anebo mohla lépe najít nový směr a předmět své touhy, když jí její kamarádka z povzbuzovala a pomáhala udržovat vztah vůči jinému dobru a krásnu - předpokládám, že jí mohla kamarádka utěšovat a poukazovat na jiné krásy okolo sebe, např. na její děti, které měla a o které může dále pečovat a utvářet ze svého odkazu odkaz ještě více nesmrtelný a ušlechtilý (Symposion, 209c5-d1) - toho by dosáhla díky věnování se jejich výchově.

Závěr

V průběhu zpracování této bakalářské práce jsem došla k následujícím závěrečným myšlenkám a domněnkám, které byly odvozeny na základě mého pochopení daných výkladů a výroků z díla *Symposion*.

Láska vyznačuje touhu po nedostatku, kterým je pro smrtelné bytosti nesmrtelnost, ke které můžeme dojít prostřednictvím svého plazení v krásnu. Po dosažení nesmrtelnosti budeme

moci dojít k trvalému štěstí, kterého se však nikdy nedočkáme, jelikož naše nesmrtelnost se dostaví až po naší smrti – díky lásce můžeme být pouze vedeni cestou za štěstím. Láska a to, proč někoho anebo něco milujeme, nám udává možnosti k tomu, abychom mohli vůbec k nesmrtelnosti dojít skrze plození zdatností a potomků.

Opuštěnost a trápení ze samoty jsou úzce spjaty se ztrátou předmětu lásky, který může být pro každého zcela odlišný. Opuštění se cítíme v období, kdy náhle ztratíme svůj předmět lásky, přičemž trápení z takového osamocení nastává v momentu uvědomění, že předmět lásky, jenž jsme vyznávali jako správný, krásný a dobrý a který by nás dovedl ke štěstí, nás ke štěstí nevede a potřebujeme tak nalézt nový předmět lásky, jenž nám pomůže znovu žít naplněný život.

V závěru bakalářské práce jsem provedla krátký rozhovor s paní Janou D., která pobývá v Domově pro seniory a domově se zvláštním režimem v Sokolově, na téma lásky v jejím životě, abych dokázala odpovědi propojit s tezemi jednotlivých řečníků z dialogu *Symposion* a prakticky tak potvrdit nedostatečnost jejich myšlenek ve věcech lásky. Výjimkou je charakteristika Sokrata, který řeči svých předřečníků doplnil anebo uvedl v mylné, když hovořil o věcech lásky jen pravdu. Došla jsem k závěrům, jež validují některé výroky z díla *Symposion*, jako je například zachovávání nesmrtelnosti odkazu v rámci našeho druhu prostřednictvím plození potomků, následnou péčí o ně a výchovou. Dalším výrokem, který lze potvrdit na základě rozhovoru s paní Janou D. je, že láska je příčinou našeho štěstí, což lze přirovnat v konkrétním případě paní Jany D. k tomu, jak milovala svého partnera pro jeho ctnosti, kterých měla nedostatek, aby byla stále lepším člověkem - věřila, že ctnosti, které se od partnera naučila, jsou dobré a krásné. Další příkladný výrok z dialogu *Symposion*, jenž byl pozorovatelný v rámci rozhovoru u paní Jany D. byl takový, že lidskou přirozeností je plodit v krásnu, což můžeme vidět v odpovědích paní Jany D. v tom smyslu, že našla partnera, jenž se jí líbil jak pro krásné tělo, tak i pro jeho krásnou duši. S takovým partnerem chtěla založit rodinu a s jeho pomocí budovat a plodit svůj vlastní odkaz v nesmrtelnosti.

Díky této práci jsem si spojila vnímání opuštěnosti, trápení ze samoty a lásku v jeden souvislý koloběh, jenž nás provází celým životem. Opuštění a trápení z takového osamocení jsou, podle mého názoru, v současné době velice častým jevem. Častěji se používá slovo “deprese”, ale v průběhu zpracovávání této práce jsem si uvědomila, že se s určitou formou opuštění a trápení se z něho můžeme potkat běžně opravdu kdykoliv, aniž bychom si to

uvědomovali. Překvapilo mě, jakým způsobem bylo v antickém Řecku (tj. kontext doby, ve které se kniha *Symposion* píše a odehrává svůj děj) nahlíženo na lásku, jelikož v dnešní době ani nepřemýšlíme nad tím, co je důvodem naší lásky či touhy vůči něčemu anebo někomu. O to víc mě zaujalo, že se takový nahléd dá implementovat i do kontextu současné doby, jak bylo dokázáno na základě provedeného rozhovoru s opuštěným člověkem.

Seznam literatury

- Novotný, F. (1993). *Symposion* (3., opr. vyd). OIKOYMENH.
- Halperin, D. M. (2013). Plato and the Erotics of Narrativity. In *Innovations of Antiquity* (s. 95–126). Routledge.
- Novotný, F. (2003). Menón. In *Platónovy spisy III.* (s. 339–379). OIKOYMENH.

Elektronické zdroje

- Antický svět. (2016, 27. ledna). *Homosexualita v antickém Řecku* [online; cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.antickysvet.cz/26124n-homosexualita-v-antickem-recku>
- Britannica. (2023, 14. dubna). *Satyr and Silenus*. History & Society. [online; cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Satyr>
- The center for Hellenic Studies. (2005, 16.–18. srpna). *Perspectives on Plato's Symposium* [online; cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://chs.harvard.edu/perspectives-on-platos-symposium/>